

RAMAKRISHNA MISSION VIDYAMANDIRA

(Residential Autonomous College under University of Calcutta)

B.A./B.SC. THIRD SEMESTER EXAMINATION, DECEMBER 2011

SECOND YEAR

SANSKRIT (General)

Date : 22/12/2011

Time : 11 am – 2 pm

Paper : III

Full Marks : 75

1. নিম্নলিখিত যে কোন একটির উত্তর দাও : [12]
 - a) ‘প্রকৃতির কবি কালিদাস’ - একথার যৌক্তিকতা প্রতিপাদন কর। মানব ও প্রকৃতির মধ্যে একটি মধুর ও নিবিড় সম্পর্ক আছে সেটি কিভাবে তিনি অঙ্কিত করেছেন?
 - b) কালিদাসের অভিজ্ঞানশকুন্তলম্ নাটকে দুর্বাসার শাপবৃত্তান্তটি সংযোজনের নাটকীয় তাৎপর্য আলোচনা কর।
 - c) ‘তত্রাপি চ চতুর্থোঽঙ্কো যত্র যাতি শকুন্তলা’- মন্তব্যটিতে তোমার কতটা সম্মতি আছে তা আলোচনা কর।
2. যে কোন চারটি প্রশ্নের উত্তর দাও : [2×4 = 8]
 - a) ‘অভিজ্ঞানশকুন্তলম্’ নাটকে সূত্রধার বর্ণিত গ্রীষ্মকালের দিনগুলির বৈশিষ্ট্য কী?
 - b) দুয্যন্ত ও শকুন্তলার পুনর্মিলন কোথায় ঘটেছিল? তাঁদের পুত্রের নাম কী?
 - c) তাত কথকে কোন্ অঙ্কে দেখা যায়?
 - d) কুলপতি কথ কোথায় কিসের জন্য গিয়েছিলেন?
 - e) শকুন্তলার পতিগৃহে যাত্রায় সঙ্গী ছিলেন কে কে?
 - f) শাপমুক্তির উপায় কি ছিল?
 - g) সানুমতী কে?
3. যে কোন একটির বাংলা বা ইংরাজী অনুবাদ কর : [6]
 - a) विचिन्तयन्ती यमनन्यमानसा
तपोधनं वेत्सि न मामुपस्थितम्।
स्मरिष्यसि त्वां न स बोधितोऽपि सन्
कथां प्रमत्तः प्रथमं कृतामिव ॥
 - b) भवन्ति नमास्तरवः फलागमैर्न वाम्बुभिर्दूरविलम्बिनो घनाः।
अनुद्धताः सत्पुरुषाः समृद्धिभिः स्वभाव एवैष परोपकारिणाम् ॥
 - c) मुक्तेषु रश्मिषु निरायतपूर्वकाया
निष्कम्पचामरशिखा निभृतोर्ध्वकर्णाः।
आत्मोद्धतैरपि रजोभिरलङ्घनीया
धावन्त्यमी मृगजवाक्षमयेव रथ्याः ॥
4. সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা লেখ (যে কোন একটি) : [8]
 - a) स्वप्नो नु माया नु मतिभ्रमो नु
क्लिष्टं नु तावत् फलमेव पुण्यम्।
असन्निवृत्तै तदतीतमेते
मनोरथा नाम तटप्रपाताः ॥
 - b) आपरितोषाद् विदुषां न साधु मन्ये प्रयोगविज्ञानम्।
बलवदपि शिक्षितानामात्मन्यप्रत्ययं चेतः ॥

- c) अर्थो हि कन्या परकीय एव
तामद्य सम्प्रेष्य परिग्रहीतुः ।
जातो ममायं विशदः प्रकामं
प्रत्यर्पितन्यास इवान्तरात्मा ॥

5. যে কোন একটির ভাবসম্প্রসারণ কর : [6]

- a) किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ।
b) भावस्थिराणि जननान्तरसौहृदानि ।
c) हंसो हि क्षीरमादत्ते तन्मिश्रा वर्जयत्यपः ।

অথবা

যে কোন দুইটি বিষয়ে টীকা লেখ :

কুলপতি, ভরতবাক্য, মাতলি, বিষ্ণুভক

6. নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির যে কোন একটির উত্তর দাও : [10]

- a) মনুর মতানুসারে দণ্ড সম্বন্ধে যা জান লেখ ।
b) মনুসংহিতায় উল্লিখিত দুর্গ কত প্রকার? এদের সম্পূর্ণ বিবরণ দাও । কোন্ শ্রেণীর দুর্গ শ্রেষ্ঠ বলে বিবেচিত? [2+6+2]
c) মনুসংহিতার সপ্তম অধ্যায়ে পরিদৃষ্ট ব্যসন সম্পর্কে সম্যক বিবরণ দাও ।

7. বাংলা বা ইংরাজীতে অনুবাদ কর (যে কোন একটি) : [5]

- a) अलब्धञ्चैव लिप्सेत लब्धं रक्षेत् प्रयत्नतः ।
रक्षितं वर्धयेच्चैव वृद्ध पात्रेषु निक्षिपेत् ॥
b) एवं वृत्तस्य नृपतेः शिलोज्ज्ञेनापि जीवतः ।
विस्तीर्यते यशो लोके तैलविन्दुरिवाम्भसि ॥
c) सर्वो दण्डजितो लोको दुर्लभो हि शुचिः नरः ।
दण्डस्य हि भयात् सर्व जगद् भोगाय कल्पते ॥

8. সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা কর (যে কোন একটি) : [6]

- a) बालोऽपि नावमन्तव्यो मनुष्य इति भूमिपः ।
महती देवता ह्येषा नररूपेण तिष्ठति ॥
b) दूत एव हि सन्धत्ते भिनत्येव च संहतान् ।
दूतस्तत् कुरुते कर्म भिद्यन्ते येन मानवाः ॥
c) त्रैविद्येभ्यस्त्रयीं विद्याद् दण्डनीतिञ्च शाश्वतीम् ।
आन्वीक्षिकीञ्चात्मविद्यां वार्तास्मभ्रांश्च लोकतः ॥

অথবা

যে কোন দুইটি বিষয়ে টীকা লেখ :

তৌর্যতিক, যাড্‌গুণ্য, মাৎস্যন্যায়, গিরিদুর্গ ।

9. যে কোন দুইটি প্রশ্নের উত্তর দাও : [2×2]

- a) মনুসংহিতার দুজন প্রখ্যাত টীকাকারের নাম কর ।
b) দূতের কী গুণ থাকা উচিত?
c) দণ্ডকে ধর্ম বলা হয় কেন?

- d) যুদ্ধে কোন্ কোন্ অস্ত্র বর্জন করা উচিত ?
e) রাজা কীরূপ ব্যক্তিদের মন্ত্রীরূপে নির্বাচন করবেন ?

10. নিম্নলিখিত অনুচ্ছেদগুলির যে কোন একটি বাংলায় অথবা ইংরেজীতে অনুবাদ কর :

[10]

- a) कदाचित् उद्यानं गच्छता भोजराजेन कोऽपि धारानगरवासी विप्रो लक्षितः । स च राजानं वीक्ष्य नत्रे निमील्य आगच्छन् राज्ञा पृष्टः- द्विज! त्वं मां दृष्ट्वा लोचने निमीलयसि । तत्र को हेतुः ? विप्र आह देव । त्वं वैष्णवोऽसि, विप्राणां नोपद्रवं करोषि । ततस्त्वतो न मे भीतिः । किन्तु कस्मैचित् किमपि न प्रयच्छसि । प्रातरेव कृपणमुखावलोकनात् परतोऽपि लाभहानिः स्यादिति लोकोक्त्या लोचने निमीलिते ।
- b) अवन्तीषु आयोद्धौम्यो नाम आचार्यः प्रतिवसति स्म । तस्य अन्यतमः शिष्यः आरुणिः नाम । पाठे स मनोयोगी आचार्ये च भक्तिमान् आसीत् । एकदा गुरुस्तं प्रादिशत्-वत्स! मम शस्यक्षेत्रात् जलं वहिर्गच्छति । गच्छ शीघ्रम् । आलिवन्धनं कुरु । रक्ष जलम् । आदेशमात्रेण स क्षेत्रमगच्छत् । जलरक्षणाय बहुधा यत्नमकरोत् । परन्तु तीव्रजलवेगात् तस्य चेष्टा निष्फला जाता । आचार्यस्यादेशलङ्घनभयात् स तत्र केदारखण्डे अशेत ।

